

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

Foto: Naturtypen Strandäng vid Östersjön (ej Skenäs), © Jens Johannesson

Beverandeplan för Natura 2000-området Skenäs SE0230171

Länsstyrelsen Östergötland

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Syftet är att hejda utrotningen av djur och växter samt att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Utpekandet av Natura 2000-områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att bevara de utpekade värdena i områdena långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar i vårt land regelbundet cirka 60 av de fåglar som listas i bilaga 1 i fågeldirektivet.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta görs i särskilda bevarandeplaner, men beskrivningen kan också ingå i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen finns en beskrivning av området med bevarandesyfte och bevarandemål för de naturtyper och arter som ska bevaras, och det ska framgå hur skyddet kan bidra till en gynnsam bevarandestatus för naturtyperna och arterna. Även bl.a. hot mot Natura 2000-området och behov av bevarandeåtgärder, t.ex. skydd eller skötsel, ska beskrivas. Bevarandeplanen underlättar förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken genom att den ger viktig information om området till bland annat markägare, myndigheter, exploatörer och naturvårdsförvaltare.

Bevarandeplanen utarbetas och fastställs av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Det gäller även för de bevarandeåtgärder och den naturvårdsskötsel som kan krävas för att bevara värdena, i den mån markägare eller andra brukare inte har möjligheten eller skyldigheten via andra lagar eller avtal att göra detta (till exempel miljöersättningar). Bevarandeplanen revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar ändras - den är ett "levande dokument". Det gör det möjligt för alla att bidra med ny kunskap och synpunkter genom att kontakta Länsstyrelsen.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har tillkommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Framtida naturvårdsarbete kan komma att leda till ytterligare ny kunskap som i sin tur kan leda till behov av justeringar av Natura 2000-områdets gränser, naturtyper eller arter. Vid förvaltning och tillståndsprövning är det viktigt att utgå från de befintliga värdena, inte bara de regeringsgodkända, varför det är av vikt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit bli regeringsgodkända ännu.

Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av t.ex. skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t.ex. skyddsbeslut för naturreservat. Reglerna enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller i Natura 2000-områden.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön eller utpekade arter i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön eller utpekade arter i området. Det är påverkan på de naturmiljöer och/eller arter som skyddas i området som är grunden för prövningen oavsett var källan till störningen ligger geografiskt. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Tillståndskravet aktualiseras när en verksamhet eller åtgärd kan påverka miljön i ett Natura 2000-område på ett betydande sätt, d.v.s. när det finns risk för skada.

Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kan påverka naturvärdena i Natura 2000-området behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls dock samråd med Skogsstyrelsen istället. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare. För verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för naturvårdsskötsel och naturvårdsförvaltning av ett Natura 2000-område, i syfte att långsiktigt bevara de naturtyper och/eller arter som skyddas, krävs inte tillstånd.

Innehållsförteckning

Området Skenäs	5
1630 – Strandängar vid Östersjön	9
Dokumentation	10
Kartor.....	11

Länsstyrelsen Östergötland

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

Bevarandeplan för Natura 2000 - området SE0230171 Skenäs

Kommun: Norrköping

Områdets totala areal: 35,1 hektar

Markägarförhållande: Privat

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2016-12-19

Regeringsbeslut, historik:

Regeringen föreslår att området är av gemenskapsintresse (pSCI): 1998-01-01

Fastställts som ett område av gemenskapsintresse (SCI): 2005-01-01

Regeringen förklarar området som ett särskilt bevarandeområde (SAC): 2011-03-01

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

1630 - Strandängar vid Östersjön

Området

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EU:s fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som förekommer i området.

Prioriterade bevarandevärden:

Syftet med Natura 2000-området Skenäs är att bevara och vidareutveckla naturvärden knutna till ingående naturtypen/naturtyperna enligt art- och habitatdirektivet. I Skenäs är strandängar vid Östersjön (1630) prioriterade.

Motivering:

Naturtypen (1630) är relativt artrik, men framför allt är strandängarna stora och mestadels träd- och buskfria. Detta gör dem attraktiva för bl.a. vadare och andfåglar.

Prioriterade åtgärder:

De prioriterade bevarandeåtgärderna är årlig hävd genom bete och röjning av igenväxningsvegetation.

Beskrivning av området

Skenäs Natura 2000-område ligger längs den djupa viken Bråviken i den nordöstra delen av Östergötland. Bråviken är en djup störningsfri spricka som är en viktig faktor i landskapet. Skenäs är beläget på den södra delen av förkastningssprickan där landskapet är relativt slätt. Skenäs består av fyra olika strandängar. En av ängarna är stor medan de andra är små.

Med sina stora och många havsstrandängar, sin örtrika ekhagmark (utanför Natura 2000-området) och betade skog (utanför Natura 2000-området) är gräsmarkerna kring Skenäs av högsta bevarandevärde och har få motsvarigheter i länet. Markerna är ovanligt artrika och omväxlande och med många växtarter som indikerar långvarig hävd genom slätter och bete.

Havsstrandängarna ingår till större delen i Natura 2000. Strandängarna är värdefulla för häckande och rastande vadare och andfåglar, i Skenäs har bl.a. tofsvipa, rödbena och enkelbeckasin noterats. På strandängarna växer bland annat gulkämpar, blåsklöver, kustarun, dvärgarun, strandkrypa, stallört och norskstarr. På bättre och lösare mark finns gott om blåsäv, tillsammans med krypven, havssäv och kärrdunört. Fläckvis förekommer även bland annat ormtunga och slätterblomma. Strandängarna begränsas uppåt delvis av tuvtätälängar.

På häradskartan från slutet av 1800-talet går Bråvikens vatten upp över strandängarna. Det skulle kunna tyda på att strandängarna är relativt nya och består av landhöjningsmark. På fastlandet söder om den mellersta av strandängarna har Skenäs slott legat. Än idag hittar man ruinrester som visar slottsområdets olika beståndsdelar. Detta område ligger utanför Natura 2000-området.

Strax utanför Natura 2000-området har Natura 2000-arten större vattensalamander noterats.

Vad kan påverka området negativt

Faktorer som kan påverka området/naturtypen negativt:

- Utebliven eller olämplig skötsel av hävdade objekt (på grund av ändrad markanvändning, nedläggning av jordbruk m.m.).

Länsstyrelsen Östergötland

- Utebliven röjning av igenväxningsvegetation och minskat eller upphört bete leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- Överbete. Alltför intensivt betetryck påverkar området negativt.
- Skötsel som avlägsnar kantzoner och mosaikmiljöer och skapar skarpa gränser mellan olika markslag.
- Spridning av gödsel påverkar floran negativt.
- Tillskottsutfodring av betesdjuren ger indirekt näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga, hävdgynnade floran.
- Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin är negativ för den dynglevande insektsfaunan.
- Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet eller i angränsande områden, exempelvis skogsplantering, dikning och täktverksamhet.
- Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar påverkar floran negativt.
- Intensivt bete och gödsling från gäss kan påverka florans sammansättning negativt.
- Ökad mängd buskar och träd i eller i anslutning till strandängar kan göra att områdets värde som häckningslokal för vadare minskar.
- Kväveläckage från angränsande marker
- Övergödning genom ökad pålagring med ruttnande tång och alger.
- Dräneringar för att påskynda avrinningen från strandängen eller närbelägna marker kan helt eller delvis förstöra biotopen. Strandängens karaktäristiska flora och fauna missgynnas av den minskade saltvattenspåverkan som blir följden.
- Uppläggande av muddermassor.
- Erosion på grund av bl.a. landsänkning/upphörd sedimentering eller eventuellt svall från yrkes- och/eller färjetrafiken.
- Uppodling och invallningar. På grund av minskat behov av åkermark är detta ej ett överhängande hot idag.
- Ökad temperatur kan påverka artsammansättningen.

Områdets bevarandeåtgärder

Art- eller naturtypsspecifika åtgärder preciseras under respektive naturtyp.

Tabell 1: En generell sammanställning av bevarandeåtgärder omnämnda i den aktuella bevarandeplanen.

Bevarandeåtgärd	När	Var	Prioritet
Bete	Årligen	Hela Natura 2000-området	1
Röjning av igenväxning	Vid behov	Hela Natura 2000-området	1
Ta ned träd och buskar	Inom 5 år, därefter vid behov	Strandängar vid Östersjön (1630)	2
Inventera de mindre strandängarna	Inom 5 år	De två små områdena med Strandäng vid Östersjön (1630)	2
Inventera omkringliggande områden	Inom 5-10 år	Trädklädda hagmarkerna utanför Natura 2000-området	2

Reglering av skydd och skötsel:

Odlingslandskapet i Skenäs har ett visst skydd mot skadlig markanvändning genom lagstiftning. Enligt 12 kap. 8 § MB är brukaren skyldig att ta hänsyn till natur- och kulturvärden vid all markanvändning i jordbruket. De allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. MB förtydligas i Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 1999:119) om hänsyn till natur- och kulturvärden i jordbruket. Enligt förordningen (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket får

Länsstyrelsen Östergötland

jordbruksmark tas ur produktion först efter anmälan till Länsstyrelsen, som då har möjlighet att förbjuda en ändrad markanvändning.

Odlingslandskapspräglade delar av området kan komma att skötas med medel från EU:s miljöstöd. Miljöstödsreglerna ändras regelbundet och kan i vissa fall ha krav som står i motsättning till Natura 2000-kraven. Natura 2000-naturtyperna måste dock skötas i syfte att målen med Natura 2000-området uppnås.

Området Skenäs ingår till ca 70-75 % i miljöersättningsansökan för ny stödperiod fr.o.m. 2015, varför skydd och skötsel kommer att vara reglerad i tillräcklig omfattning för dessa områden. Det är de yttersta delarna av strandängarna som ligger utanför miljöersättningen, men som djuren till stora delar har tillgång till.

Markavvattning är åtgärder som utförs för att avvattna mark, för att sänka eller tappa ur ett vattenområde eller för att skydda mot vatten om åtgärderna syftar till att varaktigt öka en fastighets lämplighet för något visst ändamål. Markavvattning kräver alltid tillstånd (11 kap. 13 § miljöbalken). I Östergötland är det dessutom förbjudet att avvattna mark vilket medför att man även behöver söka en dispens från det generella markavvattningsförbudet. Ansökan om dispens och tillstånd till markavvattning prövas i normalfallet av Länsstyrelsen.

Strandskyddets syfte är att bevara allmänhetens tillgänglighet samt växt- och djurlivet vid stränderna. Vid hav, sjöar och vattendrag gäller strandskydd enligt 7 kap. 13 § i miljöbalken. Strandskyddets syfte är att bevara allmänhetens tillgänglighet samt växt- och djurlivet vid stränderna. I Östergötland är strandskyddet utökat på vissa platser. I det aktuella området är strandskyddet utökat från, det generella, 100 meter till 150 meter. Det är inte tillåtet att göra något som försämrar livsvillkoren för växter och djur eller begränsar allmänhetens tillträde till det strandskyddade området. Under vissa förutsättningar och i undantagsfall kan dispens ges för en åtgärd som strider mot förbudet i strandskyddslagstiftningen.

Bevarandeåtgärder:

För att betesmarkernas naturvärden ska bevaras behöver de vara väl hävdade årligen så att ingen skadlig förnaansamling bildas, eftersom det missgynnar de konkurrenssvaga arterna och försvårar frögroning. Igenväxning behöver hållas efter kontinuerligt genom röjning.

Strandängarna i Skenäs Natura 2000-område är av tillräcklig storlek för att vara värdefulla rast- och häckningslokaler för vadarfåglar. Strandängarna bör hållas fria från träd och buskar. Många vadarfåglar, t.ex. sydlig kärrsnäppa, behöver stora öppna ytor för att acceptera strandängen som lämplig häckningsplats. Orsaken är att träd och buskar kan fungera som utsiktsplatser för kråkfåglar och andra predatorer.

Betespåsläpp bör ske efter att de flesta strandängsfåglarna kläckt sina ungar i början av juni. Därefter är det viktigt att betessången kommer igång medan lågvatten råder och vassvegetationen är smaklig för betesdjuren. Förlängd betesperiod på hösten gynnar naturtypen.

En inventering av de mindre strandängarna bör göras för att se om de fortfarande kan klassas som strandängar då det finns indikatorer om att de börjar erodera bort. Även en inventering av de trädklädda hagmarkerna utanför området bör göras för att dessa eventuellt ska kunna läggas till i området.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Bevarandestatus beskriver läget för naturtyperna i landet som helhet, medan bevarandetillståndet beskriver aktuellt läge inom Natura 2000-området.

Länsstyrelsen Östergötland

Tabell 2: Naturtypsareal och förekomst av Natura 2000-arter (ej fåglar) inom Natura 2000-området. *) = Prioriterad art eller naturtyp i EU:s Natura2000-bevarandearbete. Prioriteringen kan skilja sig från prioriteringen i det specifika området.

Naturtyp/art	Hektar/Förekomst	Bevarandetillstånd	Sida
1630 - *Strandängar vid Östersjön	30,6	Tillfredsställande	9

Uppföljning

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000-naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Uppföljning av skötseln, som är en viktig del i bevarandemålen, kan eventuellt komma att kontrolleras via den ordinarie kontrollverksamheten för miljöersättningsåtaganden, men bör även följas upp för länets samtliga områden med hävdbehov genom regelbundna analyser för att se vilka områden som ingår i jordbruksblock med miljöersättning.

1630 - Strandängar vid Östersjön

Arealen 30,6 ha är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturtypen består av fuktiga betesmarker som angränsar till Östersjön. Merparten av strandängarna är eller har varit påverkade av slätter och/eller betesdrift. Flora och fauna varierar beroende på bl.a. underlag och hävdhistorik, och är oftast präglade av antingen pågående traditionell hävd eller tidigare hävd. Arter som indikerar hävdkontinuitet ska finnas.

Vegetationen påverkas av naturliga faktorer som t.ex. landhöjning, vattenståndsväxlingar, det bräckta vattnet och isskrap och är mer eller mindre tydligt zonerad. De hävdgynnade strandängarna är viktiga för häckande vadare. För en gynnsam bevarandestatus ska strandängarna vara fria från träd och buskar.

Bevarandemål

Arealen av strandängar vid Östersjön (1630), i Skenäs, ska vara minst 30,6 hektar. Naturtypen präglas av en regelbunden hävd, som gynnar den typiska strandängsfloran och häckande strandängsfåglar. Vattenståndet ska variera naturligt och översvämningar sker regelbundet och/eller säsongsvis. Träd- och/eller buskskikt ska saknas. Ingen skadlig ansamling av förna ska finnas i området efter vegetationsperiodens slut.

Artsammansättningen ska vara karakteristisk för naturtypen, t.ex. krypven, dvärgarun och norskstarr. Naturtypens typiska arter ska fortleva och på sikt öka i antal och utbredning. Ingen igenväxningsvegetation ska förekomma.

Vad kan påverka negativt

I dagsläget finns inga ytterligare negativa naturtypsspecifika påverkansfaktorer utöver den generella hotbilden på sidan 5.

Bevarandeåtgärder

Åtgärderna som behövs för att det ska finnas goda förutsättningar för naturtypen inom Skenäs preciseras under rubriken Områdets bevarandeåtgärder på sidan 6.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Arealen av naturtyperna som hör till de äldre typerna av fodermarker, d.v.s. ängar och betesmarker, har minskat drastiskt under de senaste 100-150 åren. Mindre jordbruksföretag slås ihop eller läggs ned och urbaniseringen fortsätter, vilket gör att mindre eller svårbrukade gräsmarker som ofta hyser den största mångfalden tas ur bruk och växer eller planteras igen med skog. Eftersom gräsmarkerna har minskat i utbredning har också flertalet av gräsmarksnaturtyperna och deras typiska arter en negativ utveckling. För naturtypen strandängar vid Östersjön (1630) är förekomsten i boreal region (både inom och utanför Natura 2000-områden) 4 600 hektar. För en gynnsam bevarandestatus i samma område behövs uppskattningsvis 20 000 hektar strandängar vid Östersjön.

Naturtypen (1630) i Natura 2000-området hävdas genom bete som överlag är bra. Strandängarna ingår till ca 60 % i miljöersättningen (2015). Skötseln i området är generellt god. Bevarandetillståndet anses därför vara tillfredsställande.

Kartor

Kartor som visar områdets läge, yttergränser, naturtypens utbredning, samt äldre ekonomiska kartor finns sist i planen.

Dokumentation

Webbsidor/databaser:

Artportalen, <https://www.artportalen.se>, (2016-07-15).

Länsstyrelsen Östergötland, <http://www.lansstyrelsen.se/ostergotland>, (2016-07-15).

Naturvårdsverket, <http://www.naturvardsverket.se/>, (2016-07-15).

Skyddad natur, <http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>, (2016-07-15).

Ängs- och betesmarksinventeringen (TUVÅ), <http://www.jordbruksverket.se/> (2016-07-15).

Dokument:

Naturvårdsverkets vägledningsdokument för habitat och ArtDatabankens vägledningar för arter.

Wenche Eide (red.), Arter och naturtyper i habitatdirektivet - bevarandestatus i Sverige 2013, ArtDatabanken SLU, Uppsala, 2014.

Bevarandeplan för Skenäs Natura 2000-område, fastställd 2006-03-01.

Topografisk karta

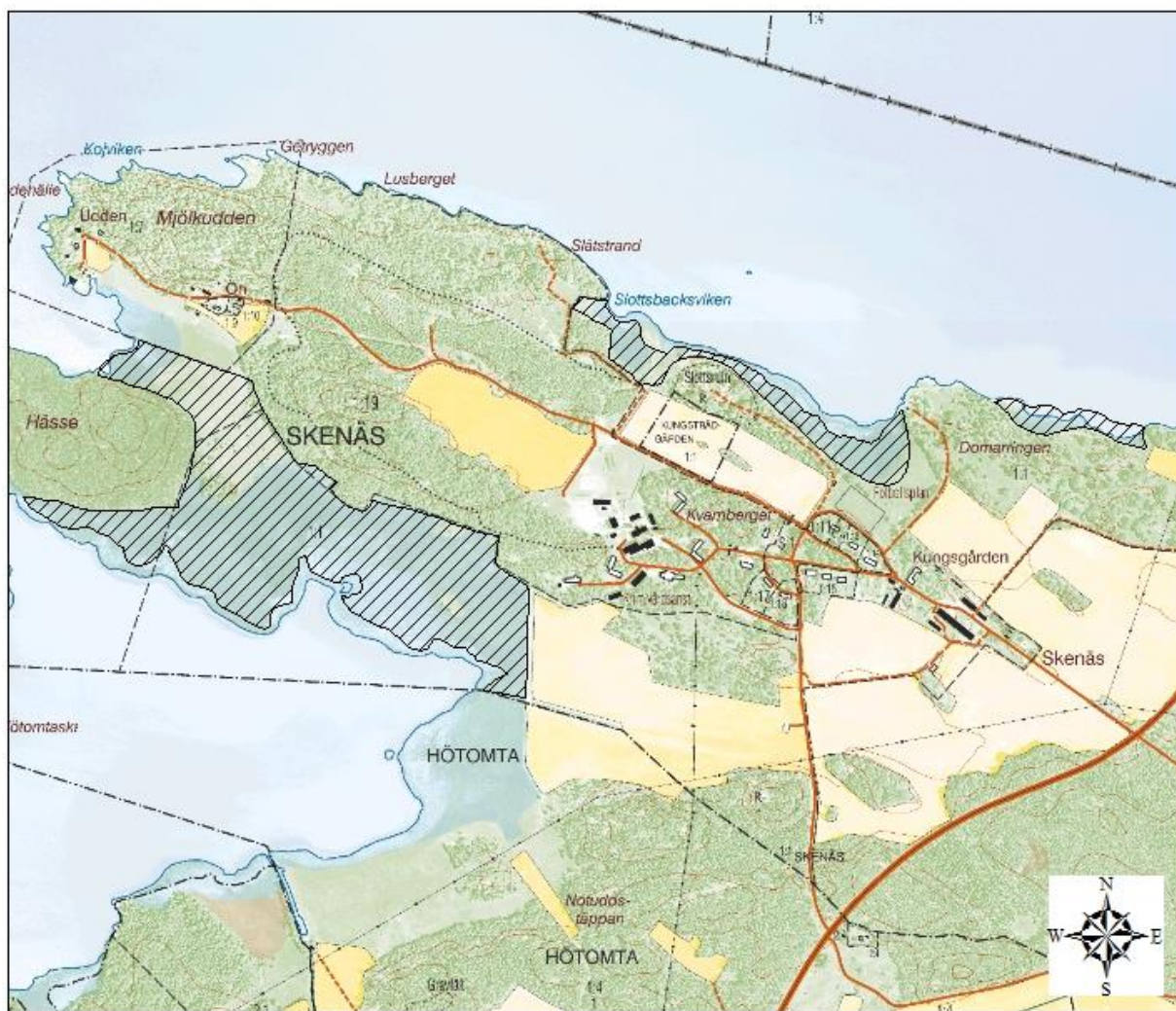
©Naturvårdsverket och ©Lantmäteriet Geodatasamverkan

0 1 2 4 6
Kilometers

 Natura 2000-området

Översigtskartan visar att Skenäs ligger intill östra delen av Bråviken, strax norr om Östra Husby.

Ekonomisk karta

©Naturvårdsverket och ©Lantmäteriet Geodatasamverkan

0 250 500 1 000
Meters

 Natura 2000-området

Fastighetskartan visar yttergränserna på de tre delområdena av Skenäs Natura 2000-område.

Natura 2000-områdets avgränsningar och N2000-naturtypernas utbredning

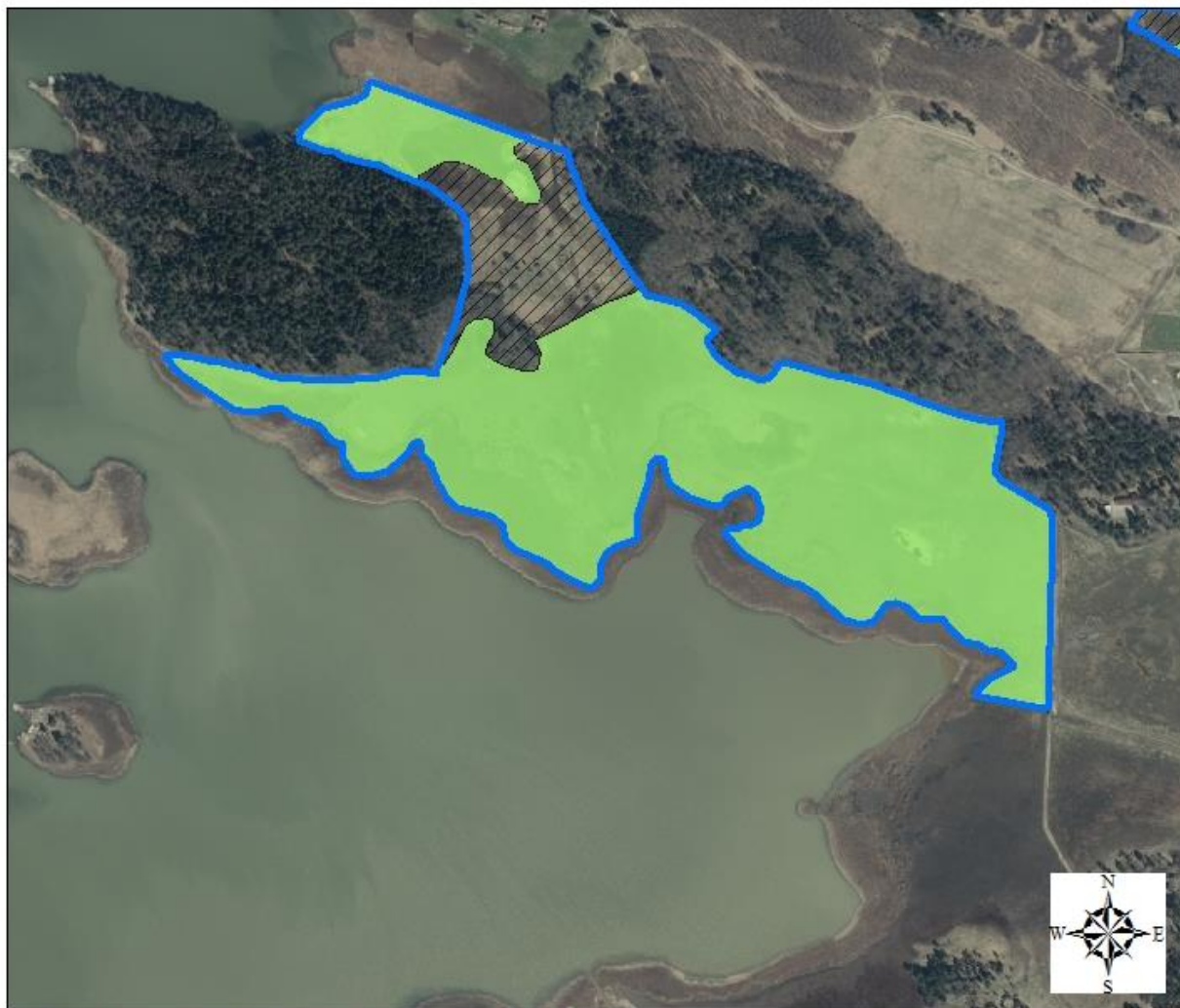
©Naturvårdsverket och ©Lantmäteriet Geodatasamverkan

0 250 500 1 000
Meters

- Natura 2000-området
- 1630 *Strandängar vid Östersjön
- Annan naturtyp

Flygfotot visar utbredningen av naturtypen i området. För mer detaljerad bild se sidan 14 för västra området och sidan 15 för de östra delområdena.

Naturtypernas utbredning västra delen

©Naturvårdsverket och ©Lantmäteriet Geodatasamverkan

0 145 290 580
Meters

- Natura 2000-området
- 1630 *Strandängar vid Östersjön
- Annan naturtyp

Naturtypernas utbredning östra delen

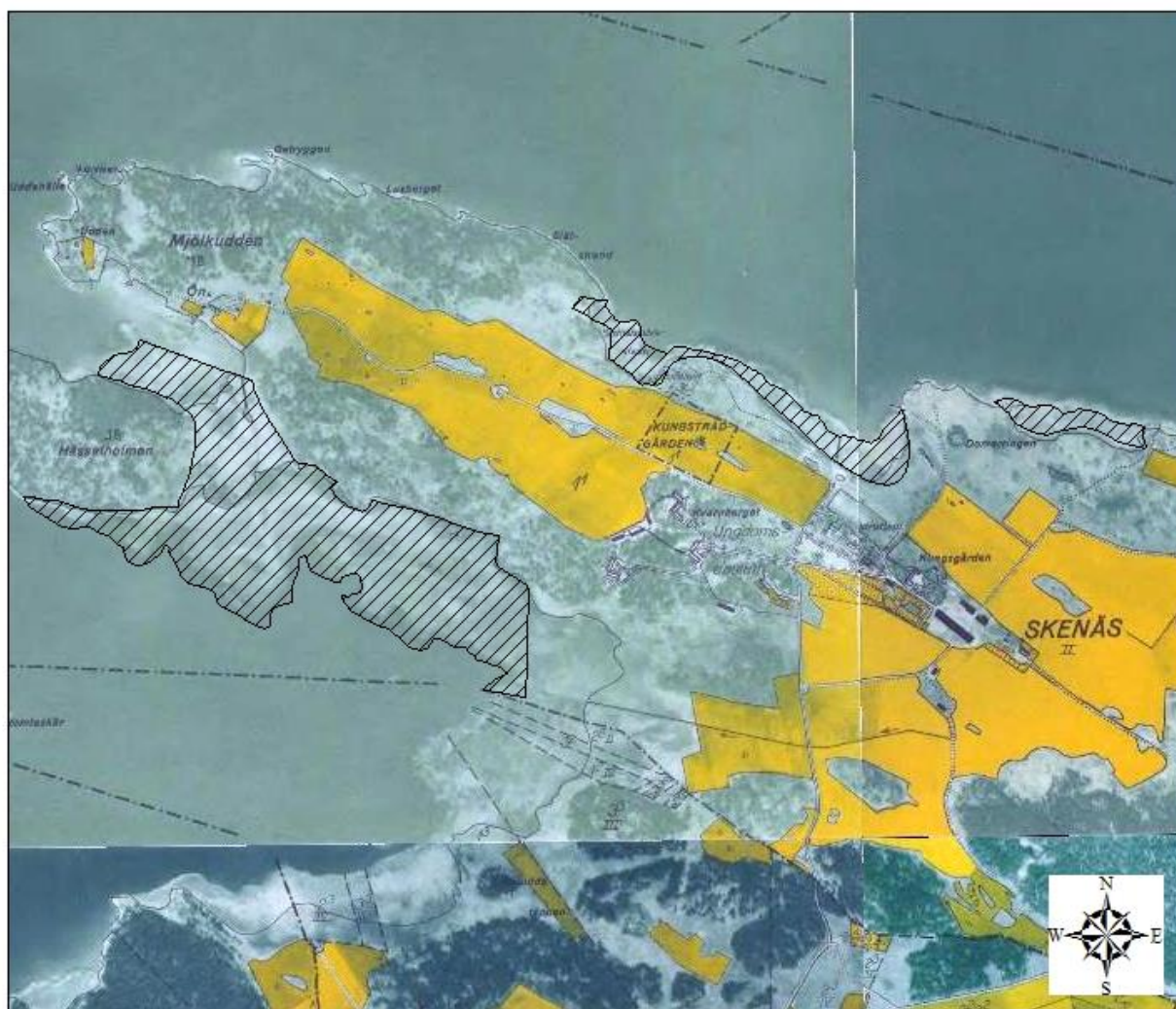

©Naturvårdsverket och ©Lantmäteriet Geodatasamverkan

0 145 290 580
Meters

- Natura 2000-området
- 1630 *Strandängar vid Östersjön
- Annan naturtyp

Ekonomisk karta från 30- och 40-talet

©Naturvårdsverket och ©Lantmäteriet Geodatasamverkan

0 250 500 1 000
Meters

 Natura 2000-området

Den ekonomiska kartan från 30- och 40-talet visar att området så sent som då fortfarande låg delvis under vatten.

Häradskarta

©Naturvårdsverket och ©Lantmäteriet Geodatasamverkan

0 250 500 1 000
Meters

 Natura 2000-området

Häradskartan, från slutet av 1800-talet, visar att området nästan helt låg under vattnet för 100-150 år sen.